

شبکه های اجتماعی

از نظریه تا عمل

مؤلف:

علیرضا حامدی سنجابی

انتشارات دانشگاه فرماندهی و ستاد ارتش جمهوری اسلامی ایران

پاییز ۱۳۹۸

سرشناسه	: حامدی سنجابی، علیرضا، ۱۳۵۸-
عنوان و نام پدیدآور	: شبکه‌های اجتماعی از نظریه تا عمل مؤلف علیرضا حامدی سنجابی ویراستار سامان آزاد.
مشخصات نشر	: تهران ارتش جمهوری اسلامی ایران، دانشکده فرماندهی و ستاد آجا انتشارات دافوس ۱۳۹۸.
مشخصات ظاهری	: ۱۰۳ ص. مصور، جدول.
شابک	: ۹۷۸-۶۳۲-۶۷۸-۰۰۴-۹
وضعیت فهرست نویسی	: فیپا
یادداشت	: کتابنامه.
موضوع	: شبکه‌های اجتماعی پیوسته Online social networks
موضوع	: شبکه‌های اجتماعی Social networks
موضوع	: شبکه‌های اجتماعی پیوسته -- ایران Online social networks -- Iran
موضوع	: فضای مجازی -- جنبه‌های اجتماعی Cyberspace -- Social aspects
موضوع	: رسانه‌های اجتماعی Social media
شناسه افزوده	: ارتش. دانشکده فرماندهی و ستاد. انتشارات دافوس
شناسه افزوده	: Staff College. Dafoos Publisher & Iran. Army. Corporation
رده بندی کنگره	: ۶۴۳ .M۱
رده بندی دیویی	: ۰۰۶ - ۱۴
شماره کتابشناسی ملی	: ۴۱۴۳۷

عنوان: شبکه‌های اجتماعی از نظریه تا عمل

مؤلف: علیرضا حامدی سنجابی

ویراستار: سامان آزاد

ناظر ویراستار: حمید همت

طرح روی جلد: علیرضا قانع

صفحه‌آرایی: علیرضا حسین خانلو

ناشر: انتشارات دافوس

شمارگان: ۱۰۰۰

تعداد صفحه: ۱۰۳ ص

تاریخ نشر چاپ اول

لیتوگرافی، چاپ و صحافی: مدیریت چاپ، انتشارات و فصلنامه دانشگاه فرماندهی و ستاد آجا

قیمت: ۱۲۰،۰۰۰ ریال

نشانی: تهران، میدان یاستور، خیابان دانشگاه جنگ، دانشگاه فرماندهی و ستاد آجا، انتشارات دافوس

تلفن: ۰۲۱ - ۶۶۴۷۰۴۸۶ - ۰۲۱ - ۶۶۴۱۴۱۹۱

مسئولیت صحت مطالب بر عهده مؤلفین می‌باشد.

کلیه حقوق برای دافوس آجا محفوظ است. (نقل مطالب با ذکر مأخذ بلامانع است)

پیشگفتار

امروزه تحولات عظیم در حوزه فناوری‌های نوین ارتباطی با بسط و گسترش بزرگراه‌های اطلاعاتی که جنبه‌های مثبت و منفی را توأمان داراست، پیامدهای اقتصادی، سیاسی، اجتماعی و فرهنگی خاصی را در پی دارد که پیامدهای اجتماعی و فرهنگی آن به دلیل اثرات قابل توجه بر رفتارهای فردی و اجتماعی افراد جامعه توجه بسیاری از متفکران و اندیشمندان را به خود جلب نموده و این تغییرات تحولات اجتماعی چنان سرعت و عمق یافته که اصیل‌ترین عرصه حیات بشری یعنی فرهنگ را نیز به تألم انداخته به گونه‌ای که افراد جامعه را در یک دگرگونی جدی فرهنگی قرار داده است.

بد و توسعه فضای مجازی در همه ابعاد زندگی افراد، آن را به ابزاری برای انتقال، تغییر و تحول فرهنگ مبدل ساخته به طوری که از زمان گسترش شبکه‌های اجتماعی، عدم رغبت افراد به استفاده از برنامه‌های فرهنگی سنتی یکی از دغدغه‌های مسئولین قرار گرفته به گونه‌ای که نظریه‌های سلبی و ایجابی متعددی در خصوص نحوه استفاده از شبکه‌های اجتماعی در میان صاحب‌نظران فرهنگی به وجود آمده است.

عصر حاضر بر دلبستگی‌ها، ارتباطات، رسانه‌های گروهی و ارتباطات است. دنیای کنونی ما عصر تاخت و تاز وسایل ارتباطی است. از جعبه رادیو، تلویزیون، ماهواره، تلفن همراه و اینترنت می باشد. جوان امروز دیگر محدودیت‌های گذشته عصر هر لحظه در هر کجا که باشد می تواند با هر نقطه ای از جهان که بخواهد ارتباط برقرار کند. ورود به دنیای مجازی و یا به عبارت بهتر زندگی در محیط های مجازی امری بدیهی به شمار می رود. اما مباحثه های مهم رسانه های پست مدرن این است که به راحتی در اختیار افراد با سبک ها و هنجارهای مختلف اجتماعی قرار گرفته و این امر به مرور میزان کنترل خانواده ها و مدارس بر آموخته های نسل جدید و نیز کیفیت و جهت گیری های آموزشی و تربیتی خانواده ها، مدارس و جامعه را متأثر ساخته است. بنابراین، لازمه تعادل در این محیط های مجازی برخورداری از یکسری مهارت های فنی و فناوری است.

امروزه روش های ارتباطی با دیگران از طریق اینترنت، افزایش یافته است. پست الکترونیک، پیام های کوتاه، چت روم ها، وب پایگاه ها و بازی ها، روش هایی رایج، روش و حفظ روابط اجتماعی شده اند. شبکه های اجتماعی، نسل جدیدی از پایگاه هایی هستند که این روزها در کانون توجه کاربران شبکه های جهانی اینترنت قرار گرفته اند. این گونه پایگاه ها، زمینه ای شکایات آنلاین فعالیت می کنند و هر کدام دسته ای از کاربران اینترنتی با ویژگی خاص را گرد هم می آورند. شبکه های اجتماعی را گونه ای از رسانه های اجتماعی می دانند که امکان دستیابی به شکایات جدیدی از برقراری ارتباط و به اشتراک گذاری محتوا در اینترنت را فراهم آورده اند. اینترنت و سرویس های ارائه شده در قالب آن، در عین حال که ابزار مفیدی برای کسب و تبادل اطلاعات است اما می تواند مخرب نیز

باشد؛ به بیان دیگر، اینترنت ابزار قدرتمندی است که هم می تواند باعث فساد گردد و هم ابزار آموزش و تعلیم و رشد علمی، فرهنگی و اجتماعی نوجوانان و جوانان را فراهم آورد.

این روزها با توجه به استقبال گسترده کاربران اینترنتی خصوصاً قشر جوان از شبکه های اجتماعی مجازی، بررسی مسائل مربوط به این شبکه ها جهت اتخاذ تصمیمات صحیح و برنامه ریزی دقیق توسط مسئولان فرهنگی و اجتماعی، ضروری است.

شبکه های اجتماعی را از جنبه های مختلف می توان مورد کنکاش و ارزیابی قرار داد. بنابراین با توجه به اینکه، لامت روانی کودکان و نوجوانان یکی از مقوله های مهم در مباحث روانشناسی و جامعه شناسی محسوب می شود همچنین با توجه به این مسأله که امروزه بسیاری از دانش آموزان در مقاطع پایین تحصیل به تلفن همراه و اینترنت دسترسی دارند و از آن استفاده های مختلفی به عمل می آورند از جمیع مشکلاتی که ممکن است برای دانش آموزان که به عنوان آینده سازان جامعه در نتیجه استفاده نادرست با تلفن همراه و اینترنت پیش بیاید، افت تحصیلی و کاهش عملکرد آموزشی آنان می باشد.

بررسی ها نشان داده اند که این گروه وسایلی که تأثیر منفی بر روی تحصیل دانش آموزان ندارد و در برخی موارد به آن ها در مسائل آموزشی کمک می کند. ولی نکته قابل توجه این که تأثیر منفی آن ها بر روی دانش آموزان متأسفانه بیشتر از تأثیر مثبت آن هاست.

با توجه به اهمیت آسیب شناسی فضای مجازی و نوسان جوامع در جامعه ما نیز در سال های اخیر به فن آوری اطلاعات و ارتباطات توجه زیادی شده است و در این رابطه آسیب های جدی وجود دارد که ضروری به ریشه یابی آن پرداخت. کشور ما از نظر رشد فناوری از اینترنت در بین ۱۸۷ کشور جهان رتبه ۸۷ را دارد که بر اساس طبقه بندی اتحادیه جهانی مخابرات در کشورهای متوسط به شمار می رود. ۳۵ درصد استفاده کنندگان اینترنت را قشر جوان تشکیل می دهد و میانگین صرف شده برای اینترنت ۵۲ دقیقه در هفته است.

همانطور که می دانیم وسایل ارتباط جمعی دارای کارکردهای گوناگونی هستند؛ از جمله آموزش، اطلاع رسانی و انسجام دهی، فعالیت های فرهنگی، آموزشی و تفریحی.

آموزش: وسایل ارتباط جمعی به لحاظ ویژگی منحصر بفردی که دارند، چنانچه در بررسی بار گرفته شوند، می توانند همانند مدرسه و دانشگاه در تربیت و آموزش افراد جامعه به خوبی عمل کنند. رسانه ها حتی از جهاتی نسبت به مدرسه و دانشگاه از امتیازاتی برخوردارند. مدرسه و دانشگاه از آغاز تا پایان محدودیت زمانی دارند؛ یعنی فقط سال هایی چند از حیات کودک یا جوان را به خود مشغول می دارند، اما وسایل ارتباط جمعی بی هیچ محدودیت در تمامی مراحل زندگی با انسان هایت و از آغاز تا پایان عمر را می پوشانند. رسانه های ارتباط جمعی چه مکتوب (روزنامه، مجلات، کتاب و...) و چه غیر مکتوب (رادیو، تلویزیون، اینترنت، ماهواره و...) بزرگترین سهم را در راه انتقال میراث فرهنگی و فکری بشریت به عهده گرفتند و تعالی فرهنگ انسانی را موجب می شوند.

اطلاع‌رسانی و انسجام‌دهی، وسایل ارتباط جمعی، مردم را از رویدادهای داخلی و خارجی آگاه می‌سازند. این گونه وسایل موجب آگاهی سریع مردم از اوضاع یکدیگر و حوادث و رویدادهای جهان می‌شوند. بنابراین نظام ارتباط جدید عهده دار اداره کردن و سازمان دادن و حفظ رابطه متعادل بین دو نیروی علم و فناوری در جامعه است. به گونه‌ای که جامعه با حفظ استمرار و پایداری خود، توانایی انطباق و دگرگونی را هم داشته باشد.

فعالیت‌های فرهنگی، آموزشی و تفریحی، رسانه‌های گروهی زمینه‌های تفریح و سرگرمی افراد جامعه را در اوقات فراغت فراهم می‌آورند. بنابراین بخشی از کارکرد رسانه‌های گروهی، تفریح و تفنن برای افراد جامعه است. این گونه برنامه‌ها نیز ضمن برخورداری از جنبه‌های تفننی، می‌توانند با فعالیت‌های فرهنگی و آموزشی همراه شوند. بنابراین رسانه‌های جمعی مردم را در برابر جامعه‌ای که باید به آن تسلط باشند و به گونه شایسته‌ای آن را بپذیرند و از ماهیت فواید و هنجارهای آن شناخت پیدا کنند، مهیا می‌نمایند و این عمل نیز توسط فرایند جامعه‌پذیری صورت می‌گیرد.

اما باید دانست که رسانه‌های گروهی مانند تلویزیون، سینما، مطبوعات و اینترنت از جمله عواملی هستند که می‌تواند در هدایت و تربیت و سازندگی و بالا بردن شعور اجتماعی افراد نقش مؤثری ایفا کند و برعکس آن نیز می‌تواند اتفاق بیفتد، یعنی اگر جهت آن خلاف خیر و صلاح عمومی باشد می‌تواند باعث سرافرازی و انحراف و فساد و آلودگی و گاه بزهکاری شود. در نوجوانان تأثیر سینما، اینترنت، تلویزیون و... از راه مستقیم مشاهده فیلم‌های وحشتناک و فیلم‌های همراه با قتل و گستاخ، سرقت‌های مسلحانه، صحنه‌های وقیح رابطه جنسی در بیننده تأثیری برجای می‌گذارد که گاه ممکن است به صورت بروز عصبانیت، پرخاشگری‌های روانی و انحرافات اخلاقی و حالات بیمارگونه در اطفال و نوجوانان منعکس می‌گردد. این اثرات در افرادی که دارای زمینه‌های روانی باشد به مراتب شدیدتر و عمیق‌تر است. میل نهفته سرسریستن، زیستن در جهانی تخیلی، شرکت غیر مستقیم در حوادث مهیج، شناختن شخصیت‌های جذاب و همان‌انگیز، فراموش کردن زندگی واقعی، گریز از ملاک‌های روزمره، راز جذابیت رسانه‌ها می‌باشد به واسطه جذابیتشان اثرات روحی و تربیتی بر اطفال و نوجوانان می‌گذارد. معمولاً با استفاده از تفریبات، اینترنت سعی می‌شود فرایند اجتماعی شدن صورت گیرد. می‌توان بعد از خانواده مهم‌ترین وسیله اجتماعی شدن کودکان را رسانه دانست. از طریق این وسایل می‌توان به یک فرهنگ صدمه زد، یک فرهنگ را با نابودی کشاند و یک فرهنگ را توسعه داده و آن را در دیگر مراکز فرهنگی اشاعه داد و یک فرهنگ را از سر نو نابودی نجات داد.

فهرست مطالب

۸	مفهوم رسانه و انواع آن
۱۰	رسانه های نوین
۱۵	نظریه های تاثیر رسانه
۲۲	نقش و کارکرد رسانه
۲۸	اینترنت رسانه نوین
۳۳	مفهوم فضای مجازی
۳۵	نظریه های مرتبط با فضای مجازی
۳۹	شبکه های اجتماعی مجازی
۴۶	انواع شبکه های اجتماعی مجازی
۵۶	اصطلاحات رایج در شبکه های اجتماعی مجازی
۶۳	شبکه های اجتماعی مجازی در ایران
۶۵	تکنیک های شبکه های اجتماعی مجازی
۷۱	فرصت های شبکه های اجتماعی مجازی
۷۹	تهدیدات شبکه های اجتماعی مجازی
۸۷	آسیب های شبکه های اجتماعی مجازی